MINNESRUNA

VID

CARL XV:S GRAF

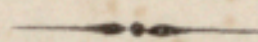
DEN 9 OKTOBER 18[illegible]

MINNESRUNA

VID

CARL XV:s GRAF

DEN 9 OKTOBER 1872.

STOCKHOLM,
PÅ J. W. SVENSSONS FÖRLAG.

STOCKHOLM,
J. W. SVENSSONS BOKTRYCKERI,
1872.

Der kom ett sorgens bud, det gör sin rund
Kring Sveas bygd, kring stad, kring fjell och strand;
Den sorgen går helt visst till hjertats grund
Och är ej blott en ståt med flor och band.
Kung Carl är död! Hans ande hän har flyktat;
Vid sundets våg har han sin lefnad lyktat.
Blott för att dö han kom till svenska jorden!
Så lydde sorgens post, så ljödo orden.

Det var då blott ett falskt och ovisst hopp,
Som flög från mun till mun, från blad till blad,
En irring tände i vårt hjerta opp;
När rykten lupo omkring land och stad
Samt Sveas folk den glada helsning sände
Om huru helsans blommor återvände.
Hvem tänkte då att döden var så nära;
Men — hvem kan tyda evighetens lära.

Här vid din slutna bår
Står sörjande ett folk;
Här fälles mången tår,
Vår känslas tysta tolk.
Som kung du kär oss var,
Som menska ännu mer;
Visst under purpurn bar
Du fel, men dygder fler.

Hur svenskt ditt hjerta slog,
Hur ridderlig du var,
Och ömkans löje log
Åt smickret man dig bar,
Det glömmes icke lätt;
Ty erkänd sanning är,
Att fritt och manligt sätt
Ej hycklarns yttre bär.

Mång gång ditt hjerta sved
Och slog helt täta slag,
När störd blef grannens fred
Och våldet gick för lag.
Om då, o kung, du haft
En stark och rustad här,
Ett folk med samlad kraft,
Så vor' ej som det är!

När spiran blef dig tung,
Till penseln gick din håg;
På nytt du då blef ung,
Och snart i bilder låg

Din själ i öppen dag;
Och uti poesi
Ditt varma inre jag
Gaf luft sin fantasi.

En hvar skall Valhall se,
Ju Frithiofsskalden qvad:
Må du nu åt oss le
Från skuggors bleka rad;
En dag på dödens väg
Väl vandre äfven vi;
Ty gåtan steg för steg
Blir löst och anden fri!

Så slumra då i frid,
Du kung och menska god,
Du vän af fredlig id,
Mer än af krig och blod!
Flyg öfver stjernor hän
Till ljusa rymders loft
Förklarad ande, ren
Från jordens slagg och stoft!

Åt konung, likasom åt slaf,
Det sista blifver blott en graf.

CARL XV blef konung den 8 Juli 1859, efter att hafva i circa två år förestått regeringen under OSCAR I:s sjukdom.

Med arfvet, med kronan, öfvertog CARL efter sin fader äfven dennes skulder till det svenska folket, för att tala i lagstil. Dynastiens stamfader, CARL XIV, hvars storhet var en följd af den franska revolutionens glänsande kraftutveckling, blef likväl ingen vän af reformer. Hans utkorande till svensk tronarfvinge var likaledes en följd af en statshvälfning, 1809 års utan blodsutgjutelse försiggångna revolution, som skiljde GUSTAF IV ADOLF och hans ättlingar från Sveriges tron och, såsom vi hoppas, för alltid befriade oss från enväldet.

Således uppstigen på tronen kort efter införandet af ett nytt statsskick, ansåg CARL XIV, som förmodade sig vara mindre sadelfast på den svenska tronen, än han verkligen var, hvarje reformsträfvande såsom ett otilibörligt nyhetsmakeri och benägenhet till rubbning eller omstörtning af sjelfva styrelsesystemet. Ehuru svensk konung i tjugusex år, blef han dock al-

drig rätt förtrogen med de svenska förhållandena och lärde sig icke vårt lands tungomål. Det torde derjemte kunna sägas, att Carl XIV hade svårt att ihågkomma, det han utbytt kommandostafven mot spiran. Konungen fortfor att vara marskalk och fordrade från tronen samma blinda lydnad som förut från härförareplatsen.

Således var det efter ⅓:dels sekels stillaståendе i politiskt och socialt hänseende, som Oscar I kom till styret. Allt stillastående är stridande mot naturlagarne, hvilka påfordra en ständig utveckling, och efter en tid af tvungen overksamhet måste följa ett så mycket kraftigare och skyndsammare framåtskridande, så framt ej den naturliga utvecklingen skall hämmas och samhället blifva efter sin tid, i förhållande till andra civiliserade nationer.

Det fans vid Oscars tillträde till regeringen en kompakt, intelligent och kraftfull opposition, som fordrade att den nye monarken skulle säga ett: “framåt marsch“, efter det långa “på stället hvila.“

Representationen behöfde ombildas och baseras på en mera konstitutionell grundval, än den af år 1810, hvarpå man endast afsett att bygga ett öfvergångsverk. Fyrspannet drog ojemnt, i följd af de adliga privilegierna, den presterliga fiendskapen mot allt nytt och de olika samhällsvilkoren. Det borgerliga och folkliga elementet ville framåt; de privilegierade klasserna höllo igen. Reformer i handels-, närings- och straff-

lagstiftningen samt inom flere af förvaltningens grenar voro i hög grad af behofvet. Likaså motsåg man med otålighet en frisinnad författning i fråga om de religiösa förhållandena, och många andra kulturfrågor väntade äfven sin lösning.

Oscars regering blef ganska kort. Konung i femton år, kan man dock säga att han regerade endast 13 år; ty de tvenne sista åren var han af sjuklighet oförmögen att deltaga i regeringsärendena.

I en nations lif äro femton år blott en kort tid; mycket hann derföre ej uträttas. Det väsendtligaste var en genomgripande förbättring af vårt fängelseväsende, afskaffande af kroppsstraffen och husagan, tillkomsten af en förordning angående minderåriges användande vid fabriker, en början till införande af näringsfrihet, förmedelst utfärdande af handels- och handtverks-ordningarne i December 1846, samt en förändrad bränvinslagstiftning, mot hvilken sednare dock stora anmärkningar skäligen kunna göras. Detta är äfven förhållandet med författningen angående försvarslöse, jemväl tillkommen under Oscars regering, den 29 Maj 1846, samt förordningen angående fattigvården, den 13 Juli 1853, hvilken var så misslyckad att den redan behöft utbytas mot en ny. Kongl. förordningarne om främmande trosbekännare och deras religionsutöfning samt om ansvar för den som träder till eller utsprider villfarande läror utkommo

visserligen ej förr än år 1860, men äro att anse såsom en frukt af Oscar I:s regering. Denna frukt var likväl föga egnad att tillfredsställa tidsandans fordringar.

I representationsfrågan spelades efter 1848 års revolutionära händelser en komedi, som icke lemnade något godt intryck.

Den förnämsta skuld, som åtföljde Carl XV:s ärfda krona, var derföre just representationsfrågan, och, som läsaren ofvan kunnat finna, voro å de flesta andra förbindelserna endast mindre afbetalningar gjorda.

Antagligen tillträdde Carl sitt ansvarsfulla kall med fullt redbara afsigter och liflig önskan att verka för folkets bästa. Ett uttryck af denna önskan var hans vackra valspråk: *Land skall med lag byggas.* Tyvärr blef detsamma, genom vår mäktiga byråkratis åtgöranden, endast en tom fras: ty likheten inför lagen har blifvit en saga, som blott några få äro nog menlösa att sätta tro till. En sorglig syn har det varit att se huru medellösa personer hafva vandrat till fots från långt aflägsna landsorter med sina rättegångshandlingar för att hos konungen finna en oväld, som de förgäfves sökt hos domaren eller de fogdar, hvilka frossa på allmogens bekostnad och behandla den fattige så, som vore han fullkomligt rättslös.

Det kändes säkerligen mycket hårdt för den ärligt menande och menniskovänlige konungen att nödgas svara det han i sådane fall icke

kunde hjelpa. Författaren till denna minnesruna har hört mången sådan ohulpen hysa den tanken, att "kungen nog kunde om han ville". Det finnes, genom enväldets traditioner, en djup benägenhet hos allmogen att tro det konungen kan göra hvad han vill och behagar, hvilket, som vi veta, lyckligtvis för det stora hela ej är förhållandet. Den med lagarne okunnige tror att kungen kan af egen maktfullkomlighet och genom sitt blotta ord låta straffa en embetsman, då denne begått en orättvisa. Man förstår icke, att det endast är lagen som kan straffa; men hvad man deremot vet, det är: att lagens arm *sällan* hinner den felande embetsmannen eller domaren, och *aldrig* med tillräcklig kraft, då den förorättade är en enskild person.

Det bästa och mest framstående beviset på Carl XV:s benägenhet för att följa med tidens fordringar är den representationsreform, som vid 1865 års riksdag genomdrefs. Ehuru det egentliga folket, med den nuvarande rösträtten, lika litet som förut har någon talan, emedan det är lika orepresenteradt som under fyrdelningen, så kan det likväl ej förnekas att allmogens representanter genom den nya riksdagsordningen hafva ett större inflytande vid ärendernas afgörande, än under ståndsriksdagarne, så att den fordna perukstocksmessiga konservatismen fått gifva vika för en mera konstitutionell konservatism, hvilken utbytt privilegiernas grundval mot penningen. Man har härigenom kommit ett vä-

sendtligt steg närmare den sant medborgerliga jemnlikheten, der menniskovärdet är den hufvudsakliga och den enda erkända gradmätaren.

Ehuru representationsförändringen af år 1865 således icke kan anses vara af någon särdeles genomgripande eller radikal beskaffenhet, utan rätteligen måste betraktas såsom en ganska moderat öfvergång från det privilegierade oefterrättlighetstillståndet till ett någorlunda drägligt sakernas skick, så behöfdes likväl ganska skarpa strider för denna förändrings genomdrifvande; och det gäller kung Carl till heder att han icke böjde sig för de konservativas påtryckning, utan sjelf med värma och lifligt intresse omhuldade detta verk, som säkerligen skall blifva en oförvansklig blomma i den minneskrans, som historien och svenska folket kommer att nedlägga på hans förtidiga graf.

Införandet af de nya kommunalförfattningarne föregick ombildningen af representationen, och densammas grund hvilar till en del på dessa författningar, nemligen derutinnan, att första kammarens representanter väljas af landstingen, hvilka representera kommunerna inom länet eller provinsen.

Äfven inom kommunalförvaltningen blef det konservativa elementet för mycket öfvervägande, emedan penningen likaledes här ligger till grund för röstberäkningen, och genom en obillig röstskala har man gjort det omöjligt för kommunens mindre bemedlade individer att utöfva

något inflytande på de gemensamma angelägenheterna. Detta skall likväl kallas sjelfstyrelse; men det är svårt att fatta hvari den består, då några få styra i enlighet med sina önskningar och intressen utan afseende på flertalets åsigt och rätt.

Nya strafflagen samt krigslagen och en redan år 1863 af rikets ständer antagen sjölag äro äfven verk af CARL XV:s regering, hvartill komma åtskilliga mindre förändringar på lagstiftningens område, hvaribland ej må förglömmas stadgandet om oäkta barns arfsrätt efter moder.

Mot strafflagen och krigslagen finnes den befogade anmärkningen, att de äro alltför stränga, hvarjemte den förstnämnda har ett latitudsystem, som är olämpligt i ett land hvilket saknar de tvenne förnämsta vilkoren för kriminalprocessen: offentliga sakförare och jury.

Om man, för att vara opartisk, således icke kan odeladt lofprisa de här omförmälda reformerna eller säga att steget genom dem blifvit taget fullt ut i någon riktning, hvilket är en följd af byråkratiens och bourgeoisiens samt de fordna privilegierades förenade motstånd, så kan deremot ett sådant omdöme med fulla skäl uttalas i fråga om tullagstiftningen samt reformerna i handels- och näringsväsendet. Man märker vid en jemnförelse att i dessa frågor en verkligt frisinnad anda gjort sig gällande. Men det politiskt konservativa partiet har icke heller haft något intresse uti att motarbeta dessa

förändringar. Motståndet i dessa frågor utgick endast från den svagt representerade fraktion af fabriks- och näringsidkare samt landtmän, hvilka sågo sina intressen berörda af skyddstullarnes upphäfvande, i denna sin opposition understödde af några alltför gammalmodiga statsekonomer.

Hvad vi här haft tillfälle att i största korthet anföra, visar likväl att Carl XV:s regering utmärkt sig för ett framåtgående i de flesta riktningar och att densamma förtjenar ett varmt erkännande af svenska folket, likasom det rättvisligen icke heller skall uteblifva inför historiens numera omutliga domstol.

Lägges härtill de storartade jernvägsbyggnaderna och de lättnader kommunikationsväsendet äfven i öfrigt genom statsmedel vunnit, så erhåller man ett resultat, som är särdeles hedrande för den korta tiden af tretton år.

Af dessa hafva likväl flere i en följd varit missväxtår, hvarunder hungersnöden svårt hemsökte våra nordligaste landskap; men Herren, som risar, lisar äfven, och de sednaste årens skördar, jemte goda handelskonjunkturer, hafva i förening med och i följd af den frisinnade tull- och handelslagstiftningen gifvit vårt land ett välstånd, som det förut aldrig egt eller ens vågat hoppas.

Visserligen kan man invända att konungen i och för sig ej kan gifvas äran för allt detta framåtskridande.

Vi som icke hafva gjort till vår uppgift att lofsjunga, utan hellre låta fakta tala, kunna visserligen medgifva det riktiga i en sådan invändning. Men vi icke allenast prisa honom för hvad han gjort, utan äfven för det goda han låtit komma till stånd och *för det goda han velat göra;* ty om de konservativa krafterna äro starka nog i och för sig sjelfva, så måste de blifva det ännu mera genom att ega konungens beskydd, hans juridiska och moraliska veto. Dertill kommer att den redliga viljan och den goda afsigten förtjena i alla hänseenden sitt erkännande.

Detta om Carl XV:s regering. Till sitt personliga väsende var han, såsom vi alla veta, öppen och flärdfri. Det kalla beräknande förnuftet hade icke blifvit hans lott; men han var begåfvad med en djupt känslig och ädel själ, ett varmt klappande hjerta. Han var lättsinnig, det är sant; men i sina upphöjdare nyanser var det ett älskvärdt lättsinne. Det fans hos honom en gudaboren känsla, som led af den jordiska bojans tvång. Det finnes lidelsefulla menniskor, hvilka den ena stunden störta sig i passionens hvirfvel, dels emedan de låta hänföra sig af glädjens och njutningens frestelser, dels emedan de älska det romantiska, det äfventyrliga och oregelbundna. De uppsöka farorna, såväl i moraliskt som kroppsligt hänseende, emedan de hafva behof deraf. De synda den ena stunden för att bedja så mycket innerligare den andra. De kunna icke verka med sin själ blott till en

viss del: de *njuta* med hela sin varelse och de *lida* äfven lika fullständigt; men sjelfva lidandet är dem äfven en vällust. De känna att själen har starka vingar och att en dag kommer då anden skall frigöras, då ingenting vidare skall hindra dess flygt.

Vi tro att Carl var sådan. Han var kanske menniska mer än konung, men han var också konung mer än de fleste sådana; ty han var flärdfri, ädel och ridderlig. Han var till och med, såsom konung, alltför fri; och det lider knappast något tvifvel att han, utgången ur folkets led, blifvit en oppositionsman, friskare än mången af dem, han, i följd af sakernas förhållanden, räknat såsom sina motståndare.

Smicker älskade ej den rättframme och okonstlade Carl; lofsånger behöfver han icke, ty hans minne skall, alla sådana förutan, länge lefva hos det svenska folket. Denna minnesruna afser framförallt att vara opartisk och att kunna hålla streck inför den historiska granskaren; vi hafva derför icke förbisett felen. Så mycket angenämare är det då, att kunna säga, det meriterna äro så öfvervägande, att *hans* lefnad och verksamhet ej kan förlora på att genomgå granskningens skärseld.

Likväl hafva vi glömt mycket, som ännu kunde sägas till den aflidne konungens fördel: han var en varm vän och uppmuntrare af konst samt sjelf ganska lyckad idkare af densamma. Han var slutligen svensk af hela sin själ och

af hela sitt hjerta. *Han* led gemensamt med oss, då våra danska bröder djupt kränktes genom det tyska öfvervåldet; han delade våra sympatier, då vi tillönskade franska folket att kunna jaga den främmande inkräktaren bort från den franska jorden. *Vi* delade hans sorg, då han för kort tid sedan förlorade en ädel och älskad maka; vi deltogo äfven i de smärtsamma lidanden, som en långvarig sjukdom tillfogade honom, och det var med en djup, en innerlig känsla af sorg, vi mottogo dödsposten. Det var så, som om vi förlorat någon nära anhörig, någon i samma led med oss stående stridskamrat.

Frid öfver hans stoft! Välsignadt vare hans minne!

Templets portar nu sig öppna,
Grafvens hvalf sin klyfta delar;
Jorden tager lånet åter,
Anden går till högre rymder:
Mullen skall ju mull förblifva,
Anden evigt är densamma!

